

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 10ης Οκτωβρίου 2013*

«Ιθαγένεια της Ένωσης — Άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ — Οδηγία 2004/38/ΕΚ — Δικαίωμα διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας που είναι απευθείας ανιών πολύ μικρής ηλικίας πολιτών της Ένωσης — Πολίτες της Ένωσης που έχουν γεννηθεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου έχουν την ιθαγένεια και που δεν έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους στην ελεύθερη κυκλοφορία — Θεμελιώδη δικαιώματα»

Στην υπόθεση C-86/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour administrative (Λουξεμβούργο) με απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Φεβρουαρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Adzo Domenyo Alokpa,

Jarel Moudoulou,

Eja Moudoulou

κατά

Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τη R. Silva de Lapuerta (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, τους J. L. da Cruz Vilaça, Γ. Αρέστη, J.-C. Bonichot και A. Arabadjiev, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Ιανουαρίου 2013,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η A.D. Alokpa καθώς και οι υιοί της, J. και E. Moudoulou, εκπροσωπούμενοι από τους A. Fatholahzadeh και S. Freyermuth, avocats,
- η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την P. Frantzen και από τον C. Schiltz, επικουρούμενους από τη L. Maniewski, avocate,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Materne και από την C. Pochet,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vlácil,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze και N. Graf Vitzthum, καθώς και από την A. Wiedmann,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την T. Παπαδοπούλου,
- η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον D. Kriauciūnas και από την V. Balčiūnaitė,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Bulterman και C. Wissels,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους B. Majczyna και M. Szpunar,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις D. Maidani και C. Tufvesson,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 21ης Μαρτίου 2013,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των διατάξεων των άρθρων 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ καθώς και της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158, σ. 77, και διορθωτικό ΕΕ L 229, σ. 35).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο της εκδικάσεως διαφοράς μεταξύ, αφενός, της A. D. Alokra και των υιών της Jarel και Eja Moudoulou και, αφετέρου, του Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration (Υπουργού Εργασίας, Απασχόλησης και Μεταναστευτικής Πολιτικής, στο εξής: Υπουργός), με αντικείμενο την απόφαση του δεύτερου να μην παράσχει στην A. D. Alokra δικαίωμα διαμονής στο Λουξεμβούργο και να της ζητήσει να αποχωρήσει από το έδαφος του κράτους μέλους αυτού.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Οι οδηγίες 2003/86/ΕΚ και 2003/109/ΕΚ

- 3 Κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης (ΕΕ L 251, σ. 12), και το άρθρο 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες (ΕΕ 2004, L 16, σ. 44), οι οδηγίες αυτές έχουν ως αντικείμενο να καθορίσουν η μεν πρώτη τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να ασκούν το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης οι υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην

επικράτεια των κρατών μελών, η δε δεύτερη τις προϋποθέσεις χορηγήσεως και ανακλήσεως του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος από ένα κράτος μέλος στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στην επικράτειά του, καθώς και τα συναφή δικαιώματα.

Η οδηγία 2004/38/EK

4 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2004/38, που επιγράφεται «Ορισμοί», προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

1) “πολίτης της Ένωσης”: κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους·

2) “μέλος της οικογένειας”:

[...]

δ) οι συντηρούμενοι απευθείας ανιόντες καθώς και εκείνοι του (της) συζύγου ή του (της) συντρόφου, όπως ορίζεται στο στοιχείο β’·

3) “κράτος μέλος υποδοχής”: το κράτος μέλος στο οποίο μεταβαίνει ο πολίτης της Ένωσης προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής.»

5 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2004/38, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαιούχοι», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι καθώς και [για] τα μέλη των οικογενειών τους κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2, σημείο 2, που τους συνοδεύουν ή πηγαίνουν να τους συναντήσουν.»

6 Το άρθρο 7 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών», έχει ως εξής:

«1. Όλοι οι πολίτες της Ένωσης έχουν δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, εφόσον:

α) είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

β) διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη των οικογενειών τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλος υποδοχής, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθένειας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

γ)

— έχουν εγγραφεί σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα, εγκεκριμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος μέλος υποδοχής βάσει της νομοθεσίας ή της διοικητικής πρακτικής του, για να παρακολουθήσουν κατά κύριο λόγο σπουδές, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, και

— διαθέτουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθένειας στο κράτος μέλος υποδοχής και βεβαιώνουν την αρμόδια εθνική αρχή, με δήλωση ή με ισοδύναμο μέσο της επιλογής τους, ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, ή

δ) είναι μέλη της οικογένειας τα οποία συνοδεύουν ή πηγαίνουν να συναντήσουν πολίτη της Ένωσης που πληροί τους όρους που αναφέρονται στα στοιχεία α', β' ή γ'.

2. Το δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται στην παράγραφο 1 εκτείνεται στα μέλη της οικογένειας τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, όταν συνοδεύουν ή πηγαίνουν να συναντήσουν, στο κράτος μέλος υποδοχής, τον πολίτη της Ένωσης και εφόσον ο εν λόγω πολίτης πληροί τους όρους που αναφέρονται στην παράγραφο 1, στοιχεία α', β' ή γ'.

[...]»

Το λουξεμβουργιανό δίκαιο

7 Ο νόμος της 29ης Αυγούστου 2008 σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και τη μετανάστευση (*Mémorial* A 2008, σ. 2024, στο εξής: νόμος για την ελεύθερη κυκλοφορία) έχει ως αντικείμενο τη μεταφορά των οδηγιών 2003/86 και 2004/38 στη λουξεμβουργιανή έννομη τάξη.

8 Κατά το άρθρο 6 του νόμου αυτού:

«(1) Ο πολίτης της Ένωσης έχει δικαίωμα διαμονής στην εθνική επικράτεια για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών εφόσον πληροί μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

1. ασκεί μισθωτή εργασία ή ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα·
2. διαθέτει για τον ίδιο και τα μέλη της οικογένειάς του, όπως διαλαμβάνονται στο άρθρο 12, επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνει το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, καθώς και ασφάλιση ασθένειας·
3. έχει εγγραφεί σε αναγνωρισμένο στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου δημόσιο ή ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις, προκειμένου να πραγματοποιήσει εκεί σπουδές ως κύρια δραστηριότητα ή, σε αυτό το πλαίσιο, να παρακολουθήσει πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης, και εφόσον παρέχει εγγυήσεις ότι διαθέτει επαρκείς πόρους για τον ίδιο και τα μέλη της οικογένειάς του, ώστε να μην επιβαρύνει το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, καθώς και ασφάλιση ασθένειας.

(2) Με διάταγμα του Μεγάλου Δούκα διευκρινίζονται οι απαιτούμενοι πόροι, κατά την ανωτέρω παράγραφο 1, σημεία 2 και 3, και ο τρόπος με τον οποίο αποδεικνύεται η ύπαρξή τους.

[...]»

9 Το άρθρο 12 του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«(1) Ως μέλη της οικογένειας θεωρούνται:

[...]

d) οι απευθείας ανιόντες τους οποίους συντηρεί ο πολίτης της Ένωσης και οι απευθείας ανιόντες τους οποίους συντηρεί ο σύζυγος ή ο σύντροφος που διαλαμβάνεται στο στοιχείο b.

(2) Ο Υπουργός δύναται να χορηγεί άδεια διαμονής εντός της επικράτειας σε οποιοδήποτε άλλο μέλος της οικογένειας, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας του, το οποίο δεν εμπίπτει στον ορισμό της παραγράφου 1, εφόσον αυτό πληροί μία από τις εξής προϋποθέσεις:

1. στη χώρα προελεύσεως, ήταν συντηρούμενο ή προστατευόμενο μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης ο οποίος απολαύει ο ίδιος δικαιώματος διαμονής·
2. σοβαροί λόγοι υγείας καθιστούν επιτακτική τη φροντίδα του οικείου μέλους της οικογένειας από τον πολίτη της Ένωσης.

Το αίτημα για τη χορήγηση αδειάς εισόδου και διαμονής των διαλαμβανομένων στην προηγούμενη περίπτωση μελών της οικογένειας υπόκειται σε ενδελεχή έλεγχο λαμβανομένης υπόψη της προσωπικής καταστάσεώς τους.

[...]»

- 10 Το άρθρο 103 του ίδιου νόμου ορίζει τα εξής:

«Προ της εκδόσεως αποφάσεως με την οποία απορρίπτεται αίτημα για τη χορήγηση αδειάς διαμονής, με την οποία ανακαλείται ή δεν ανανεώνεται η ισχύς άδειας διαμονής ή με την οποία υπήκοος τρίτης χώρας διατάσσεται να αποχωρήσει από την εθνική επικράτεια, ο Υπουργός λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, τη χρονική διάρκεια της διαμονής του ενδιαφερομένου προσώπου στη λουξεμβουργιανή επικράτεια, την ηλικία του, την κατάσταση της υγείας του, την οικογενειακή και οικονομική κατάστασή του, την κοινωνική και πολιτισμική ένταξή του στη χώρα, καθώς και τη σπουδαιότητα των δεσμών του με τη χώρα καταγωγής του, πλην της περιπτώσεως κατά την οποία η παραμονή του συνιστά απειλή για τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια.

Πλην της περιπτώσεως στην οποία στηρίζεται σε σοβαρούς λόγους δημόσιας ασφάλειας, δεν είναι δυνατή η έκδοση αποφάσεως περί απομακρύνσεως από την επικράτεια ανηλίκου μη συνοδευόμενου από τον νόμιμο κηδεμόνα του, εκτός και αν η απομάκρυνση είναι αναγκαία προς το συμφέρον του.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 11 Στις 21 Νοεμβρίου 2006 η A. D. Alokra, υπήκοος του Τογκό, υπέβαλε στις λουξεμβουργιανές αρχές αίτημα για την παροχή διεθνούς προστασίας κατά την έννοια του νόμου της 5ης Μαΐου 2006 σχετικά με το δικαίωμα ασύλου και τις συμπληρωματικές μορφές προστασίας (*Mémorial A 2006*, σ. 1402). Εντούτοις, οι εν λόγω αρχές απέρριψαν το αίτημα αυτό και η απορριπτική απόφαση επιβεβαιώθηκε από τα λουξεμβουργιανά δικαστήρια.
- 12 Στη συνέχεια, η A. D. Alokra υπέβαλε στις ως άνω αρχές αίτημα για την υπαγωγή της σε «καθεστώς ανοχής». Μολονότι αρχικώς το αίτημα αυτό απορρίφθηκε, η απορριπτική απόφαση επανεξετάστηκε και η A. D. Alokra υπήχθη στο καθεστώς αυτό έως τις 31 Δεκεμβρίου 2008, δεδομένου, αφενός, ότι στις 17 Αυγούστου 2008 η ενδιαφερόμενη γέννησε στην πόλη του Λουξεμβούργου τα δίδυμα τέκνα της και, αφετέρου, ότι τα τέκνα αυτά έχριζαν φροντίδας λόγω της πρόωρης γεννήσεώς τους.
- 13 Κατά τη σύνταξη των σχετικών ληξιαρχικών πράξεων γεννήσεως, ο J. Moudoulou, Γάλλος πολίτης, αναγνώρισε τα τέκνα της A. D. Alokra ως τέκνα του στα οποία χορηγήθηκε γαλλικό διαβατήριο και γαλλικό έγγραφο ταυτότητας, αντιστοίχως στις 15 Μαΐου και στις 4 Ιουνίου 2009.
- 14 Εν τω μεταξύ, οι λουξεμβουργιανές αρχές απέρριψαν το αίτημα της A. D. Alokra για παράταση της υπαγωγής της σε καθεστώς ανοχής, χορηγώντας της όμως αναστολή απομακρύνσεως με ισχύ έως τις 5 Ιουνίου 2010, η οποία δεν παρατάθηκε ακολούθως.

- 15 Στις 6 Μαΐου 2010 η A.D. Alokra υπέβαλε αίτημα για τη χορήγηση άδειας διαμονής κατά τα οριζόμενα στον νόμο για την ελεύθερη κυκλοφορία. Η A.D. Alokra, ανταποκρινόμενη στο αίτημα του Υπουργού για την παροχή συμπληρωματικών στοιχείων, διευκρίνισε ότι αδυνατεί να εγκατασταθεί με τα τέκνα της στη γαλλική επικράτεια, όπου διαμένει ο πατέρας των τέκνων, για τον λόγο, αφενός, ότι δεν διατηρεί καμία επικοινωνία με τον πατέρα και, αφετέρου, ότι τα τέκνα της έχρηζαν ιατρικής παρακολούθησής στο Λουξεμβούργο λόγω της πρόωρης γεννήσεώς τους. Με απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, ο Υπουργός απέρριψε το αίτημα αυτό.
- 16 Κατά την εν λόγω απορριπτική απόφαση, αφενός, λαμβανομένου υπόψη ότι το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογενείας πολίτη της Ένωσης περιορίζεται στους συντηρούμενους από αυτόν απευθείας ανιόντες του, η A.D. Alokra δεν πληροί την προϋπόθεση αυτή. Αφετέρου, ούτε και τα τέκνα της A.D. Alokra πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, του νόμου για την ελεύθερη κυκλοφορία. Επιπλέον, από την εν λόγω απόφαση προκύπτει ότι η ιατρική παρακολούθηση των τέκνων μπορεί κάλλιστα να εξασφαλισθεί στη Γαλλία και ότι η A.D. Alokra δεν εμπίπτει σε καμία από τις λοιπές κατηγορίες δικαιούχων άδειας διαμονής που προβλέπονται στον προαναφερθέντα νόμο.
- 17 Η A.D. Alokra άσκησε, στο όνομά της και στο όνομα των τέκνων της, αίτηση ακυρώσεως κατά της αποφάσεως του Υπουργού ενώπιον του tribunal administratif (διοικητικό πρωτοδικείο, Λουξεμβούργο). Με απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2011, το ανωτέρω δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακυρώσεως ως αβάσιμη. Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 31 Οκτωβρίου 2011, η A.D. Alokra άσκησε έφεση κατά της προαναφερθείσας δικαστικής αποφάσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 18 Το δικαστήριο αυτό επισημαίνει ότι ομολογουμένως τα τέκνα της A.D. Alokra ουδέποτε είχαν κοινή οικογενειακή ζωή με τον πατέρα τους, ο οποίος αρκέστηκε να δηλώσει τη γέννησή τους στο αρμόδιο ληξιαρχείο και να καταστήσει δυνατή τη χορήγηση σε αυτά γαλλικών εγγράφων ταυτότητας. Ομοίως, το εν λόγω δικαστήριο διαπιστώνει ότι η A.D. Alokra και τα τέκνα της έχουν διαγάγει κοινή οικογενειακή ζωή σε κέντρο υποδοχής, μετά την παρατεταμένη παραμονή τους στο μαιευτήριο, και ότι αυτά ουδέποτε έχουν ασκήσει στην πραγματικότητα το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας.
- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour administrative ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, ενδεχομένως σε συνδυασμό με τα άρθρα 20, 21, 24, 33 και 34 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], στην περίπτωση κατά την οποία καθένα ή περισσότερα από τα άρθρα αυτά ερμηνευθούν μεμονωμένα ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος, αφενός, να αρνείται να χορηγήσει σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος συντηρεί μόνος του τα πολύ νεαρής ηλικίας τέκνα του, που είναι πολίτες της Ένωσης, άδεια διαμονής στο κράτος μέλος διαμονής των εν λόγω τέκνων όπου αυτά ζουν μαζί του από την ημερομηνία γεννήσεώς τους, χωρίς να έχουν την ιθαγένεια του κράτους αυτού και, αφετέρου, να αρνείται στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας τη χορήγηση άδειας διαμονής ή και, ενδεχομένως, άδειας εργασίας;

Πρέπει να γίνει δεκτό ότι τέτοιου είδους αποφάσεις εμποδίζουν τα εν λόγω τέκνα, στο κράτος διαμονής τους στο οποίο έχουν ζήσει από την ημερομηνία γεννήσεώς τους, να ασκήσουν πράγματι, κατά το ουσιαστικό μέρος τους, τα δικαιώματα που συναρτώνται με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, στην περίπτωση μάλιστα που ο έτερος απευθείας ανιών τους, με τον οποίο ουδέποτε είχαν κοινή οικογενειακή ζωή, διαμένει σε άλλο κράτος της Ένωσης του οποίου είναι υπήκοος;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 20 Επισημαίνεται προκαταρκτικώς ότι, μολονότι το αιτούν δικαστήριο έχει περιορίσει το ερώτημά του στην ερμηνεία του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να παράσχει στο εν λόγω δικαστήριο όλα τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που μπορεί να του είναι χρήσιμα για την εκδίκαση της υποθέσεως της οποίας έχει επιληφθεί, ασχέτως του αν το αιτούν δικαστήριο έχει με τα ερωτήματά του αναφερθεί στα στοιχεία αυτά (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 5ης Μαΐου 2011, C-434/09, McCarthy, Συλλογή 2011 σ. I-3375, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 21 Ειδικότερα, το νόημα του προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο είναι, κατ' ουσίαν, αν, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, τα άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε απόφαση κράτους μέλους να μην παράσχει σε υπήκοο τρίτης χώρας δικαίωμα διαμονής εντός της επικράτειάς του, μολονότι ο εν λόγω υπήκοος συντηρεί μόνος του τα πολύ μικρής ηλικίας τέκνα του, που είναι πολίτες της Ένωσης και διαμένουν μαζί με αυτόν στο εν λόγω κράτος μέλος από της γεννήσεώς τους, χωρίς να έχουν την ιθαγένεια του κράτους μέλους αυτού και χωρίς να έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας.
- 22 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι τα δικαιώματα που ενδεχομένως παρέχονται βάσει των σχετικών με την ιθαγένεια της Ένωσης διατάξεων της Συνθήκης στους υπηκόους τρίτων χωρών δεν αποτελούν αυτοτελή δικαιώματα των υπηκόων αυτών, αλλά δικαιώματα που απορρέουν από την εκ μέρους πολίτη της Ένωσης άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας. Ο σκοπός και η δικαιολόγηση των παράγωγων αυτών δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων εισόδου και διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, στηρίζονται στη διαπίστωση ότι η μη αναγνώρισή τους μπορεί να θίγει την ελευθερία κυκλοφορίας του εν λόγω πολίτη της Ένωσης, αποτρέποντάς τον από την άσκηση των δικαιωμάτων του εισόδου και διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 8ης Μαΐου 2013, C-87/12, Ymeraga και Ymeraga-Tafarshiku, σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 23 Ομοίως, υπογραμμίζεται ότι ορισμένες περιπτώσεις έχουν την ιδιαιτερότητα ότι, καίτοι διέπονται από κανόνες για τη θέσπιση των οποίων αρμόδια είναι καταρχήν τα κράτη μέλη, και συγκεκριμένα από τους σχετικούς με το δικαίωμα εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών κανόνες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του παράγωγου δικαίου, και οι οποίοι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, προβλέπουν την παροχή τέτοιου δικαιώματος, εντούτοις είναι στενά συνυφασμένες με την ελευθερία κυκλοφορίας πολίτη της Ένωσης, με αποτέλεσμα να αποκλείεται η μη παροχή στους ως άνω υπηκόους δικαίωματος εισόδου και διαμονής εντός του κράτους μέλους όπου διαμένει ο εν λόγω πολίτης, ακριβώς για να μην θιγεί η ελευθερία αυτή (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Ymeraga και Ymeraga-Tafarshiku, σκέψη 37).
- 24 Εν προκειμένω, επισημαίνεται καταρχάς ότι η A. D. Alokra δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως υπαγόμενη στην οδηγία 2004/38, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, αυτής.
- 25 Πράγματι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η ιδιότητα του μέλους της οικογένειας το οποίο «συντηρείται» από πολίτη της Ένωσης, φορέα του δικαιώματος διαμονής, απορρέει από μια πραγματική κατάσταση χαρακτηριζόμενη από το ότι η υλική υποστήριξη του μέλους της οικογένειας εξασφαλίζεται από τον φορέα του δικαιώματος διαμονής, οπότε, όταν συντρέχει ακριβώς η αντίστροφη περίπτωση, δηλαδή όταν ο φορέας του δικαιώματος διαμονής συντηρείται από υπήκοο τρίτης χώρας, ο υπήκοος αυτός δεν μπορεί να επικαλεστεί την ιδιότητα του ανιόντος που «συντηρείται» από τον εν λόγω φορέα του δικαιώματος, υπό την έννοια της οδηγίας 2004/38, ώστε να του αναγνωριστεί δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής (απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2012, C-40/11, Iida, σκέψη 55).

- 26 Εν προκειμένω, συντηρούμενοι είναι οι φορείς του δικαιώματος διαμονής, και συγκεκριμένα οι δύο υιοί της A. D. Alokra, με συνέπεια η ενδιαφερόμενη να μην μπορεί να επικαλεστεί την ιδιότητα του ανιόντος που συντηρείται από αυτούς κατά την έννοια της οδηγίας 2004/38.
- 27 Εντούτοις, στο πλαίσιο περιπτώσεως παρόμοιας με αυτή της κύριας δίκης, στην οποία ένας πολίτης της Ένωσης είχε γεννηθεί εντός του κράτους μέλους υποδοχής και δεν είχε ασκήσει το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι όροι «διαθέτουν» επαρκείς πόρους, οι οποίοι περιλαμβάνονταν σε διάταξη αντίστοιχη προς αυτή του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38, έπρεπε να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αρκεί οι πολίτες της Ένωσης να έχουν στη διάθεσή τους τέτοιους πόρους, χωρίς η διάταξη αυτή να επιβάλλει την παραμικρή υποχρέωση σχετικά με την προέλευση των πόρων αυτών, τους οποίους θα μπορούσε, παραδείγματος χάριν, να παρέχει ο υπήκοος τρίτης χώρας γονέας των εν λόγω πολιτών πολύ μικρής ηλικίας (βλ. επ' αυτού, όσον αφορά προγενέστερες της οδηγίας αυτής διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2004, C-200/02, Zhu και Chen, Συλλογή 2004, σ. I-9925, σκέψεις 28 και 30).
- 28 Ως εκ τούτου, έγινε δεκτό ότι η απόφαση να μην επιτραπεί στον γονέα, υπήκοο κράτους μέλους ή τρίτης χώρας, ο οποίος έχει πράγματι την επιμέλεια ανήλικου πολίτη της Ένωσης, να διαμείνει με τον πολίτη αυτόν εντός του κράτους μέλους υποδοχής θα αφαιρούσε από το δικαίωμα διαμονής του τελευταίου κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα, δεδομένου ότι η άσκηση του δικαιώματος διαμονής από τέκνο πολύ μικρής ηλικίας συνεπάγεται αναγκαστικά ότι το τέκνο αυτό έχει δικαίωμα να συνοδεύεται από το πρόσωπο που έχει πράγματι την επιμέλειά του και, συνεπώς, ότι το πρόσωπο αυτό έχει δικαίωμα να διαμένει μαζί με το τέκνο εντός του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της διαμονής αυτής (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Zhu και Chen, σκέψη 45, καθώς και Iida, σκέψη 69).
- 29 Ειδικότερα, το άρθρο 21 ΣΛΕΕ και η οδηγία 2004/38 παρέχουν ασφαλώς δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής στον πολύ μικρής ηλικίας ανήλικο υπήκοο άλλου κράτους μέλους ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, αλλά επίσης επιτρέπουν και στον γονέα που έχει πράγματι την επιμέλεια του υπηκόου αυτού να διαμένει μαζί του στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ., επ' αυτού, προαναφερθείσα απόφαση Zhu και Chen, σκέψεις 46 και 47).
- 30 Εν προκειμένω, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να ελέγξει αν τα τέκνα της A. D. Alokra πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 και αν, ως εκ τούτου, απολαύουν δικαιώματος διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, το δικαστήριο αυτό θα πρέπει να ελέγξει αν τα εν λόγω τέκνα διαθέτουν, τα ίδια ή μέσω της μητέρας τους, επαρκείς πόρους και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38.
- 31 Εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, το άρθρο 21 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στη μη παροχή στην A. D. Alokra δικαιώματος διαμονής εντός της επικράτειας του Λουξεμβούργου.
- 32 Όσον αφορά, δεύτερον, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπάρχουν επίσης πολύ ειδικές περιπτώσεις στις οποίες, μολοντί δεν εφαρμόζεται το παράγωγο δίκαιο σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών και ο πολίτης της Ένωσης δεν έχει κάνει χρήση της ελευθερίας κυκλοφορίας, δεν μπορεί, κατ' εξαίρεση, να μην παρασχεθεί δικαίωμα διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας, μέλος της οικογενείας του εν λόγω πολίτη, διότι άλλως θα θιγόταν η πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης, την οποία έχει ο πολίτης αυτός, αν, ως συνέπεια της μη παροχής του δικαιώματος διαμονής, ο εν λόγω πολίτης υποχρεωνόταν, εκ των πραγμάτων, να αποχωρήσει από το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του, στερούμενος έτσι της δυνατότητας να ασκεί αποτελεσματικά, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που του παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Iida, σκέψη 71, καθώς και Ymeraga και Ymeraga-Tafarshiku, σκέψη 36).

- 33 Ειδικότερα, αν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι δεν αντιτίθεται στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ η απόφαση να μην παρασχεθεί στην Α. D. Alokra δικαίωμα διαμονής εντός της επικράτειας του Λουξεμβούργου, το δικαστήριο αυτό θα πρέπει επιπλέον να ελέγξει αν, παρά ταύτα, θα μπορούσε, κατ' εξαίρεση, να της παρασχεθεί δικαίωμα διαμονής, προκειμένου να μην θιγεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης την οποία έχουν τα τέκνα της ενδιαφερόμενης, δεδομένου ότι η συνέπεια της αποφάσεως αυτής θα ήταν να υποχρεωθούν, εκ των πραγμάτων, τα προαναφερθέντα τέκνα να αποχωρήσουν από το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του, στερούμενα έτσι της δυνατότητας να ασκούν αποτελεσματικά, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που τους παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης.
- 34 Συναφώς, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 55 και 56 των προτάσεών του, η Α. D. Alokra, ως μητέρα των Jarel και Eja Moudoulou και ως ασκούσα μόνη της την επιμέλεια των τέκνων αυτών από της γεννήσεώς τους, θα μπορούσε να αποκτήσει παράγωγο δικαίωμα προκειμένου να τα συνοδεύσει και να διαμείνει μαζί τους εντός της γαλλικής επικράτειας.
- 35 Εκ των ανωτέρω έπεται ότι, καταρχήν, η απόφαση των λουξεμβουργιανών αρχών να μην παράσχουν στην Α. D. Alokra δικαίωμα διαμονής δεν θα έπρεπε να έχει ως συνέπεια να υποχρεωθούν τα τέκνα αυτής να αποχωρήσουν από το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του. Εντούτοις, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να ελέγξει αν, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων της διαφοράς της κύριας δίκης, συντρέχει πράγματι τέτοια περίπτωση.
- 36 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, τα άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε απόφαση κράτους μέλους να μην παράσχει σε υπήκοο τρίτης χώρας δικαίωμα διαμονής εντός της επικράτειάς του, μολονότι ο εν λόγω υπήκοος συντηρεί μόνος του τα πολύ μικρής ηλικίας τέκνα του, που είναι πολίτες της Ένωσης και διαμένουν μαζί με αυτόν στο εν λόγω κράτος μέλος από της γεννήσεώς τους, χωρίς να έχουν την ιθαγένεια του κράτους μέλους αυτού και χωρίς να έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι πολίτες της Ένωσης αυτοί δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζονται στην οδηγία 2004/38 ή ότι η απόφαση αυτή δεν αφαιρεί από τους προαναφερθέντες πολίτες τη δυνατότητα να ασκούν αποτελεσματικά, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, πράγμα το οποίο απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 37 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπυτος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, τα άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε απόφαση κράτους μέλους να μην παράσχει σε υπήκοο τρίτης χώρας δικαίωμα διαμονής εντός της επικράτειάς του, μολονότι ο εν λόγω υπήκοος συντηρεί μόνος του τα πολύ μικρής ηλικίας τέκνα του, που είναι πολίτες της Ένωσης και διαμένουν μαζί με αυτόν στο εν λόγω κράτος μέλος από της γεννήσεώς τους, χωρίς να έχουν την ιθαγένεια του κράτους μέλους αυτού και χωρίς να έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι πολίτες της Ένωσης αυτοί δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζονται στην οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ,

68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, ή ότι η απόφαση αυτή δεν αφαιρεί από τους προαναφερθέντες πολίτες τη δυνατότητα να ασκούν αποτελεσματικά, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, πράγμα το οποίο απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει.

(υπογραφές)